

NASTAVNO-NAUČNO VEĆE

PMF U NOVOM SADU

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

ПРИМЉЕНО: 23 ФЕБ 2004	
ОРГАНИЗ.ЈЕД	БРОЈ
0603	96/3

Na osnovu odluke broj: 0603-96/2 Nastavno-naučnog veća Prirodno matematičnog fakulteta u Novom Sadu sa XX sednice održane 22. januara 2004. godine, imenovana je Komisija za predlaganje ocene i odbranu doktorske disertacije kandidata mr Zorana Ristića pod naslovom **PERNATA DIVLJAČ KAO DEO LOVNO-TURISTIČKE PONUDE VOJVODINE.**

Komisija za ocenu i odbranu doktorske disertacije imenovana je u sledećem sastavu:

1. Dr Jovan Romelić, redovni profesor PMF u Novom Sadu - predsednik
2. Dr Pavle Tomić, redovni profesor PMF u Novom Sadu – mentor
3. Dr Gordana Ušćebrka, vanredni profesor Poljoprivrednog fakulteta u Novom Sadu – član Komisija je pregledala doktorsku disertaciju mr Zorana Ristića i o tome podnosi sledeći

IZVEŠTAJ

Dostavljena teza je obima 188 stranica teksta, spisak literature od 119 članova i priložima od 32 tabele, 40 slika, 5 karata, 9 grafikona i 9 dijagrama.

Doktorska disertacija «Pernata divljač kao deo lovno-turističke ponude Vojvodine» sastoji se iz 17 poglavlja:

Uvod

1. Problem, predmet, cilj istraživanja
  2. Metodologija istraživanja
  3. Prirodni uslovi za uzgoj i ulov pernate divljači
  4. Valorizacija prirodnih uslova za uzgoj i ulov pernate divljači
  5. Zaštićena priroda i lov na pernatu divljač
  6. Biološke karakteristike lovne pernate divljači
  7. Proizvodnja i gajenje pernate divljači
  8. Valorizacija pernate divljači po vrstama i njeno mesto u lovno-turističkoj ponudi
  9. Kadrovski i propagandni segment lovno-turističke ponude
  10. Organizacioni faktori i njihova uloga u lovnom turizmu pernate divljači
  11. Razvoj lovnog turizma pernate divljači
  12. Stanje ulova pernate divljači
  13. Neelastičnost turističke ponude u lovnom turizmu
  14. Ekonomsko finansijska osnova gazdovanja lovištima pernate divljači
  15. Strategijski menadžment u lovnom turizmu pernte divljači
  16. Promet lovaca turista na pernatu divljač
  17. Opšta ocena dosadašnjeg stanja i perspektiva lovnog turizma na pernatu divljač
- Zaključak

U uvodnom poglavlju na osnovu statističkih podataka o odstrelu sitne divljači i migratornih ptica u najkraćim crtama su izneti podaci i konkretne činjenice na osnovu kojih su vojvodanska lovišta svrstana među najbolja u Evropi. Dokaz ovoj tvrdnji su rezultati postignuti u lovnom turizmu u periodu od 1960. godine, pa sve do 1990, kada je godišnje dolazilo u Vojvodinu po nekoliko hiljada stranih lovaca turista i odstreljivo se značajan broj sitne divljači.

Vojvodanska lovišta su poznata ne samo po odstrelu velikog broja pernate divljači već i po odstrelu vrhunskih trofeja krupne divljači među kojima su nekoliko trofeja i sada državni prvaci a neki od njih su bili i svetski prvaci. Komparacije rada u ovom poglavlju izneti su neki od statističkih podataka koji su interesantni za ova istraživanja o odstrelu pernate divljači od početka do kraja XX veka.

Poglavlje *Problem, predmet, cilj istraživanja* obrađuje definiciju lovnog turizma. Na osnovu prikupljenih statističkih podataka o odstrelu sedam vrsta pernate divljači koje su predmet ovih istraživanja u lovnom turizmu (grlice, gugutke, prepelice, jarebice, divlje guske, divlje patke i fazani) kao i druge divljači koja je odstreljivana u lovnom turizmu za proteklih 40 i više godina, ovaj segment je imao više uspona i padova. U ovoj tezi se konstatuje, na osnovu statističkih podataka, da se uspon u lovnom turizmu odvijao u periodu od 1961. do 1970. godine. Nakon ovog perioda dolazi do ekspanzije lovnog turizma od 1970. do 1990. godine da bi se od 1991. pa sve do današnjih dana lovni turizam odvijao samo sporadično.

Cilj ovakvih istraživanja je bio da se na osnovu prikupljenih dostupnih statističkih podataka o ukupnom lovnom turizmu u Vojvodini sumiraju svi ti podaci na jednom mestu, uradi njihova analiza, utvrde činjenice, i na osnovu toga izvuku pouke i preporuke za rad na ovim poslovima u narednom periodu.

Na početku poglavlja *Metodologija istraživanja* u tezi kandidat mr Zoran Ristić konstatuje da ova problematika nije dovoljno istražena i zbog ove činjenice statistički materijal prikupljan je iz nekoliko izvora: Lovačkog saveza Srbije i Vojvodine (lovna evidencija), Dugoročnog programa razvoja lovstva u Srbiji (2001-2010.) i Vojvodine od 2000. do 2010. godine, Dugoročnog programa razvoja lovstva u Vojvodini iz 1984. godine, Zbornika radova o lovstvu Lovačkog saveza Jugoslavije (1994, 1995. i 1996. godine) i Zbornika radova «Zec i jarebice u savremenim agroekosistemima» Lovačkog saveza Vojvodine iz 1997. godine, Lovačkih glasnika od 1923. do 1940. godine i statističkih podataka dobijenih od «Lovoturs-a». Za ovaj rad kandidat je koristio zvanične cenovnike za inostrane lovce turiste, koje je svake godine u ime lovačkih organizacija na osnovu Zakona o lovstvu donosio Lovački savez Srbije i Vojvodine. U radu su prikazani i prikupljeni statistički podaci o ukupnom odstrelu u lovnom turizmu Vojvodine i preko Lovotursa za sedam vrsta pernate divljači koje su lovljene u lovištima Vojvodine za period od 1979. do 2000. godine.

Na osnovu statističkih podataka o ukupnom odstrelu sedam najvažnijih vrsta pernate divljači u lovnom turizmu kandidat je izvršio rangiranje i na osnovu toga utvrdio koja vrsta pernate divljači je bila najznačajnija za lovni turizam u Vojvodini za period od 1979. do 2000. godine.

U poglavlju *Prirodni uslovi za uzgoj i ulov pernate divljači* daju se osnovni podaci o veličini Vojvodine, geografskom položaju, granici, reljefu i geološkim odlikama, konfiguraciji i komunikacijama, klimi i hidrološkim prilikama, podeološkom sastavu i flori i fauni Vojvodine. U ovom poglavlju daju se tri karte Vojvodine (mreža autoputeva, osnovna kanalska reka hidrosistema Dunav-Tise-Dunav i šumovitost), četiri tabele i jedna fotografija.

Poglavlje *Valorizacije prirodnih uslova za uzgoj i ulov pernate divljači* date su osnovne karakteristike stanišnih uslova koji imaju nemejljiv uticaj na reprodukciju svih vrsta divljači, pa samim tim i sedam vrsta pernate divljači koje su najznačajnije za lovni turizam u Vojvodini. Zbog ove činjenice u Vojvodini je rađeno osnovno rejoniranje lovišta samo za fazane i poljske jarebice,

dok za ostale vrste nije rađeno. U sklopu ove konstatacije u ovom poglavlju date su i dve karte za fazane i jarebice za koje je urađeno osnovno rejoniranje. U ovom poglavlju ima pet tabela (struktura površina u državnim lovištima u Vojvodini, struktura površina lovišta na ribnjacima u Vojvodini, pregled ukupnih površina državnih lovišta, lovišta na ribnjacima i ostalih lovišta u Vojvodini, prolećno brojno stanje i gustina populacije fazanske divljači i poljskih jarebica, po regionima i u Vojvodini, i dva grafikona (godišnja dinamika brojnosti fazana i jarebica).

Naredno poglavlje *Zaštićena priroda i lov na pernatu divljač* posvećeno je ukupnom bogatstvu ptica u fauni Srbije i Crne Gore i Vojvodini. U ovom poglavlju u tabeli: Pregled posebno značajnih vrsta trajno zaštićene pernate divljači u Srbiji i Vojvodini taksativno su navedene vrste pernate divljači i dat je režim sadašnje zaštite i važeća zakonska akta koja tretiraju ovu problematiku.

Pored vrsta koje su trajno zaštićene, za lovni turizam su interesantne vrste koje se love kod nas, tako da su u tabeli dati podaci o proceni broja jedinki na zimovanju u Srbiji, procena broja gnezdevih parova u Srbiji i Vojvodini, okvirni godišnji odstrel koji je bio u Srbiji od 1996. do 2000. godine i plan održivog godišnjeg lovnog korišćenja u Srbiji od 2001. do 2010. godine. Za sve vrste koje su date u ovom poglavlju na osnovu bioloških parametara predložena je sezona lova, a kod pojedinih vrsta autor predlaže na osnovu biološke opravdanosti korekcije lovostaja. Kod pernate divljači skoro za sve vrste koje se mogu naći u Vojvodini određen je migratorni status (stanarice, selice, prolaznice, zimovnice i gnezdarice).

Poglavlje *Biološke karakteristike lovne pernate divljači* daje sistematiku i najosnovnije biološke karakteristike pernate divljači koje su predmet teze kao što su: fazan (običan ili pravi, mogolski fazan, fazan ogrličar, običan šareni fazan i zeleni pravi fazan), poljske jarebice, prepelice sa osnovnim podacima o njenoj seobi i putnim pravcima seljenja i tabelarnim pregledom opštinskih lovačkih saveza u kojima je bio najznačajniji njen odstrel u lovnom turizmu. Biološke karakteristike se daju i za: goluba grivnaša, grlicu, o kojoj takođe u tabelarnom delu navode se podaci o značajnom ukupnom odstrelu za period od 1978. do 1989. godine, gugutke i divlje patke i divlje guske sa pravcima seljenja i zimskom cenzusu kod nas. Od divljih pataka interesantne su gluvvara, krdža, zviždara, pupčanica, riđoglava, ćubasta, crnka i dupljašica. Za sve vrste pataka data je postojeća lovna sezona i predložena optimalna lovna sezona sa obrazloženjem i činjenicama i razlozima zbog čega treba menjati sezone lova.

U poglavlju *Proizvodnja i gajenje pernate divljači* dati su osnovni načini gajenja pernate divljači, veštačka proizvodnja pernate divljači (fazan, poljske jarebice, divlja patka i prepelica), odnosno sve one vrste koje su i najinteresantnije za lovni turizam Vojvodine.

S obzirom da se najdalje otišlo u proizvodnji fazana u tabelarnom pregledu date su sve fazanerije u Srbiji sa instalisanim kapacitetom i trenutno važećom proizvodnjom, kao i stvarni kapaciteti u Vojvodini po vrstama divljači, a posebno za proizvodnju fazana.

Poglavlje *Valorizacija pernate divljači po vrstama i njeno mesto u lovno-turističkoj ponudi* daje i ukupan odstrel u ino-lovnom turizmu i ostvaren devizni efekat za period 1979-2000. godine. Za ovaj period na osnovu prikupljenih podataka najveći odstrel u inostranom lovnom turizmu zabeležen je kod grlice (1.482.616) što iznosi 60,09% od ukupnog odstrela. Značajan odstrel bio je prepelica (455.244) i fazana (416.733), što ukupno iznosi 871.977 ili 35,34% od ukupnog odstrela svih vrsta pernate divljači, dok je odstrel ostalih vrsta pernate divljači (poljske jarebice, divlje patke, divlje guske, gugutke) bio višestruko manji i ukupan njihov odstrel iznosi 112.632 jedinke ili 4,57% od ukupnog odstrela.

Po ostvarenom deviznom efektu na prvom mestu je fazan, na drugom grlica, na trećem prepelica i td. Za ovaj period ukupan devizni efekat od odstrelnih tački za sedam vrsta pernate divljači u lovnom turizmu iznosi 10.582.180,50 evra.

U poglavlju *Kadrovski i propagandni segment lovno-turističke ponude* obrađeno je postojeće stanje zaposlenih u lovstvu Vojvodine u lovačkim udruženjima, gde kandidat konstatuje

lošu kvalifikacionu strukturu i težnju da se u narednom periodu uposle stručni ljudi u mnogo većem broju nego što je to sada.

Poglavlje *Organizacioni faktori i njihova uloga u lovnom turizmu pernate divljači* (lovačke organizacije, turističke organizacije lokalnog i regionalnog značaja, drugi turistički, privredni, društveni ili državni organi koji imaju uticaja na organizaciju lovnog turizma). U ovom poglavlju daje se istorijat formiranja naše najstarije lovno-turističke organizacije u Vojvodini, a to je «Lovačka zadruga Vojvodine» koja je osnovana 1955. godine, koja se 1978. godine transformiše u «Lovoturs».

Na osnovu podataka iznetih u tezi, u Vojvodini je trenutno ustanovljeno 89 lovišta od kojih su 55 lovišta lovačkih udruženja (53 lovačka udruženja), 14 lovišta u JP «Vojvodinašume», Ribarska gazdinstva gazduju sa 16 lovišta, Vojska Jugoslavije sa 2 lovišta, Nacionalni park sa jednim lovištem i Poljoprivredno dobro «Zobnatica» sa jednim lovištem. Primera radi do 1993. godine u Vojvodini je bilo ustanovljeno 206 lovišta, od čega su sa 192 lovišta gazdovala lovačke organizacije.

Na propagandi lovnog turizma pored lovačkih organizacija, lovačkih saveza i kao najveće «Lovačke zadruge» («Lovoturs») angažovane su bile i turističke organizacije u 15 opština i turističke organizacije u Pokrajini i Republici.

U poglavlju *Razvoj lovnog turizma pernate divljači* u lovačkim glasnicima izneto je da prvi počeci lovnog turizma datiraju još iz daleke 1936. godine, tako što u naslovu članka stoji «Stranci i naša divljač» tako se po prvi put se pominje u Vojvodini lovni turizam. Na razvoju lovstva i propagandi lovstva i lovnog turizma radio je Lovački savez tako što je 1937. godine 370 lovaca iz Vojvodine preko Saveza posetilo u Berlinu lovačku izložbu radi propagiranja lovstva Vojvodine. Na osnovu prikupljenih činjenica kandidat je u tezi izneo podatke da su 1938. godine u Vojvodinu došli prvi gosti iz Nemačke (30-40) koji su učestvovali u odstrelu sitne divljači. U to vreme je bio značajan odstrel zeca i jarebice i minimalan odstrel fazana.

Nakon drugog svetskog rata, ponovo se pokreće inicijativa za razvoj lovnog turizma, tačnije 1952. godine devetoro švajcarskih lovaca u Bačkom Monoštru i Apatinu odstrelilo je 11 jelena.

U tezi su izneti hronološki podaci o kontinuiranom povećanju stranih lovaca turista u Vojvodini i povećanom odstrelu pernate divljači i većem dinarskom i deviznom efektu. Za svaku godinu prvo Savez, a kasnije «Lovačka zadruga» su štampali Cenovnik sa kojim su išli na Sajmove u zemlji i inostranstvu radi propagiranja našeg lovstva, a time i lovnog turizma.

Poglavljem *Stanje ulova pernate divljači* dati su statistički podaci za period 1979-2000. godine o ukupnom odstrelu: u Vojvodini u inostranom lovnom turizmu u Vojvodini i inostranom lovnom turizmu preko «Lovotursa» za sedam vrsta pernate divljači koje su predmet rada (fazan, jarebica, grlica, prepelica, divlja patka, divlja guska i gugutka). Za sve navedene vrste i za navedeni period izrađeni su grafikoni i dijagrami. Na kraju ovog poglavlja data je zbirna tabela sa ukupnim odstrelom u Vojvodini u inostranom lovnom turizmu i preko «Lovotursa» za sedam vrsta pernate divljači.

U poglavlju *Neelastičnost turističke ponude* u lovnom turizmu, kandidat konstatuje da je inostrani lovni turizam, specifična grana turizma tako što je za stvaranje motiva u ovoj vrsti turizma, potrebna divljač (i to u većem broju nego što je to uobičajeno), kao predmet lova. Kandidat u tezi konstatuje da danas nije takva situacija, te je zbog ove činjenice potrebno da se uloži više finansijskih sredstava u proizvodnju divljači kako bi se brže povećao broj divljači u našim lovištima, a time i mogućnost dolaska većeg broja lovaca turista u vojvođanska lovišta nego što je to sada.

Poglavljem *Ekonomsko-finansijska osnova gazdovanja lovištima pernate divljači*, na osnovu važećih cenovnika kandidat je izračunao da je u periodu od 1979 do 2000. godine na nivou Vojvodine od organizacije lova ostvaren prihod od preko 2,5 miliona evra, od pansiona preko 5 miliona evra i od odstrelnih taksi preko 10,5 miliona evra, što ukupno iznosi za posmatrani period preko 18 miliona evra u lovnom turizmu.

Poglavljem *Strategijski menadžment u lovnom turizmu pernate divljači*, za stvaranje strategijskog opredeljenja u ovoj oblasti, kandidat konstatuje i predlaže uspostavljenje reda u turističkom posedovanju i jasna pravila igre za sve agencije koje se bave ovim poslom. Na drugoj strani paralelno treba raditi na otklanjanju brojnih prepreka za obavljanje i razvoj ovog posla (vizni režim, takse na uneto oružje, ograničenje broja patrona, promena naredbe o lovostaju za pojedine vrste pernate divljači i dr.). U ovom momentu potrebno je odmah krenuti sa većim ulaganjima, u prvom redu poboljšavanjem stanišnih uslova, a za divljač podizanjem jedno i višegodišnjih remiza kao i poseta specijalizovanim sajmovima u zemlji i inostranstvu sa kvalitetnim propagandnim materijalom na reklamiranju našeg lovstva i agresivnijem nastupu prevashodno van granica naše zemlje.

U poglavlju *Promet lovaca turista na pernatu divljač* u radu su dati uporedni statistički pokazatelji o prometu stranih lovaca turista u letnjem i jesenjem lovu u Vojvodini preko «Lovotursa» za period od 1979. do 2000. godine. U ovom tabelarnom pregledu zapažaju se dva perioda od 1979. do 1990. godine i od 1991. do 2000. godine, kada je promet lovaca turista bio minimalan. U drugoj tabeli dati su statistički podaci o kretanju broja lovaca turista i broja lovnih dana u Vojvodini i preko «Lovotursa» za period od 1982. do 1990. godine, odnosno, faktički kada je i bio zabeležen najintenzivniji lovni turizam u Vojvodini.

U poglavlju *Opšta ocena dosadašnjeg stanja i perspektiva lovnog turizma na pernatu divljač* kandidat konstatuje da je lovni turizam bio generator razvoja lovstva u Republici, a posebno u Vojvodini za period od početka 70-tih godina do kraja 80-tih godina. Najznačajniju ulogu u lovnom turizmu u Vojvodini, a i šire, imala je «Lovačka zadruga Vojvodine», a od 1978. godine «Lovoturs» i to prevashodno na pernatu divljač. Pored Lovotursa svakako da treba spomenuti i beogradski «Jelen» (lovno turistički i uzgojni centar) koji se u prvom redu bavio prodajom trofeja krupne divljači i agenciju «Ečka» koja se specijalizirala za lovni turizam ptica močvarica. Kasnije, početkom 90-tih godina pojavio se veći broj (više od 20) lovno-turističkih agencija čiji je doprinos u ovoj oblasti je bio zanemarljiv.

U *Zaključku* su date najosnovnije smernice koje su neophodne da se u narednom periodu, makar delimično, dostignu rezultati koji su bili od 1979. do 1990. godine. Da bi se ovo ostvarilo potrebno je mnogo više ulagati u divljač, u ovom slučaju u prvom redu u pernatu divljač, koja se može veštački proizvoditi (fazan, jarebica, divlja patka, prepelica i dr.) i puštanjem u staništa koja su dobra za njihov prihvatanje, a time stvaranja uslova za veći izlov. U ovoj tezi dati su brojni statistički podaci prikupljeni za period od 1979. do 2000. godine, na osnovu kojih su vršene analize. Vrednost ovih podataka leži u činjenici što po prvi put imamo sve te podatke sistematizovane i svedene na jednom mestu, do kojih je teško bilo doći, a nedostupni su široj naučnoj javnosti.

U *Literaturi* je naveden 119 izvora podataka.

ZAKLJUČAK KOMISIJE

Kandidat mr Zoran Ristić je za predmet svog rada odabrao jednu, za lovnu nauku i praksu vrlo značajnu i aktuelnu temu. Mišljenje Komisije je da je kandidat ispunio sve zadatke koji su bili postavljeni pred njim. On je, u prvom redu, razradio metodologiju rada, i na toj osnovi je izvršio sve potrebne analize kroz statističko prikazivanje svih dostupnih podataka za sedam vrsta pernate divljači u Vojvodini.

Posebna vrednost teze je prikaz statističkih podataka o lovnom turizmu za posmatrani period, odnosno podaci o odstrelu sedam najvažnijih vrsta pernate divljači za lovni turizam u Vojvodini.

Sudeći o doktorskoj tezi u celini o problematici kojom se bavi, o dokumentaciji i njenom korišćenju, načinu obrade i prezentiranju, te o rezultatima do kojih je kandidat došao, Komisija zaključuje da doktorska teza mr Zorana Ristića pod naslovom «*Pernata divljač kao deo lovno-*

turističke ponude Vojvodine» predstavlja samostalni rad i značajan doprinos lovnoj nauci i lovnoj praksi, pa zato ocenjuje da rad zadovoljava i da se može pristupiti njegovoj javnoj odbrani.

Novi Sad

KOMISIJA :

Dr Jovan Romelić, red.prof.-predsednik

Dr Pavle Tomić, red.prof. - mentor

Dr Gordana Ušćebrka, van.prof – član